

2021 Takvim Yılı Gelir Vergisi Beyannamesi Düzenleme Rehberi

Duayen Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

1. GELİR VERGİSİ KANUNU'NUN KAPSAMI VE GELİRİN UNSURLARI

1.1. Gelir Vergisi Kanunu'nun Kapsamı

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "Mevzuu" madde başlıklı 1'inci maddesinde;

"Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tabidir. Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır." Hükmü yer almaktadır.

Bu itibarla gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde etmiş olduğu kazanç ve iratlar gelir vergisine tabiidir.

1.2. Gelirin Unsurları

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "Gelirin Unsurları" madde başlıklı 2'nci maddesinde;

"Gelire giren kazanç ve iratlar şunlardır :

- 1. Ticari kazançlar,*
- 2. Zirai kazançlar,*
- 3. Ücretler,*
- 4. Serbest meslek kazançları,*
- 5. Gayrimenkul sermaye iratları,*
- 6. Menkul sermaye iratları,*
- 7. Diğer kazanç ve iratlar.*

Bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, yukarıda yazılı kazanç ve iratlar gelirin tespitinde gerçek ve safi miktarları ile nazara alınır." Hükmü yer almaktadır.

Mezkur madde hükmünden anlaşılacağı üzere, mükelleflerin beyan edebilecekleri kazanç ve iratları sadece maddede sayılan gelir türlerinden oluşmakta, bu gelir türleri dışında herhangi bir kazanç ve irat gelir vergisinin konusunu oluşturmamakta ve beyan edilmemektedir.

2. MÜKELLEF

2.1. Tam Mükellef

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 3 ila 5'inci maddeleri Gelir Vergisi Kanunu'na göre tam mükellefi tanımlamaktadır. Bu itibarla tam mükellef mezkur kanunda;

"1. Türkiye'de yerleşmiş olanlar;

2. Resmi daire ve müesseselere veya merkezi Türkiye'de bulunan teşekkül ve teşebbüslere bağlı olup adı geçen daire, müessese, teşekkül ve teşebbüslerin işleri dolayısıyla yabancı memleketlerde oturan Türk vatandaşları (Bu gibilerden, buldukları memleketlerde elde ettikleri kazanç ve iratları dolayısıyla Gelir Vergisine veya benzeri bir vergiye tabi tutulmuş bulunanlar, mezkur kazanç ve iratları üzerinden ayrıca vergilendirilmezler.)" Şeklinde tanımlanmıştır.

Söz konusu maddede tam mükellef gerçek kişilerin Türkiye içinde ve dışında elde etmiş oldukları kazanç ve iratların tamamı üzerinden vergilendirileceği belirtilmiştir.

Tam mükellef olabilmenin şartlarından biri Türkiye’de yerleşmiş olmaktır. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 4’üncü maddesi Türkiye’de yerleşmekten maksadın ne olduğunu açıklamıştır. Bu itibarla Türkiye’de yerleşmek Gelir Vergisi Kanununda “1. İkametgahı Türkiye’de bulunanlar (İkametgah, Medeni 19 uncu ve müteakip maddelerinde yazılı olan yerlerdir);

2. Bir takvim yılı içinde Türkiye’de devamlı olarak altı aydan fazla oturanlar (Geçici ayrılmalar Türkiye’de oturma süresini kesmez.)” şeklinde tanımlanmıştır.

Madde hükmünden anlaşılacağı üzere, bir gerçek kişi ister Türk ister Yabancı olsun ikametgahı Türkiye’de ise Tam Mükellef olarak değerlendirilir.

Keza yine ikametgahı Türkiye’de olması dahi ister Türk ister Yabancı olsun bir takvim yılında 6 aydan fazla süreyle Türkiye’de oturanlar yine Gelir Vergisi Kanunu uygulamasında tam mükellef olarak değerlendirilir.

2.2. Dar Mükellef

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 6 ila 8’inci maddeleri Gelir Vergisi Kanunu’na göre dar mükellefi tanımlamaktadır. Bu itibarla dar mükellef mezkur kanunda; “Türkiye’de yerleşmiş olmayan gerçek kişiler sadece Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilirler,” şeklinde tanımlanmıştır. Yani söz konusu madde hükmünden anlaşılacağı üzere, Gelir Vergisi Kanunu dar mükellefi tanımlarken yine gerçek kişinin uyruğuyla ilgilenmemiştir.

Gelir Vergisi Kanunu uygulamasında dar mükellef gerçek kişilerin Türkiye’de bir kazanç veya irat elde edebilmesi kanunda belirli şartlar dâhilinde gerçekleştirilmektedir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun “Kazanç ve İradın Türkiye’de Elde Edilmesi” madde başlıklı 7’nci maddesinde “Dar mükellefiyete tabi kimseler bakımından kazanç ve iradın Türkiye’de elde edildiği aşağıdaki şartlara göre tayin olunur:

1. Ticari kazançlarda: Kazanç sahibinin Türkiye’de işyerinin olması veya daimi temsilci bulundurması ve kazancın bu yerlerde veya bu temsilciler vasıtasıyla sağlanması (Bu şartları haiz olsalar dahi iş merkezi Türkiye’de bulunmayanlardan, ihraç edilmek üzere Türkiye’de satın aldıkları veya imal ettikleri malları Türkiye’de satmaksızın yabancı memleketlere gönderenlerin bu işlerden doğan kazançları Türkiye’de elde edilmiş sayılmaz.)

Türkiye’de satmaktan maksat, alıcı veya satıcının veya her ikisinin Türkiye’de olması veya satış aktinin Türkiye’de yapılmış olmasıdır. İş merkezinden maksat ise, iş bakımından muamelelerin bilfiil toplandığı ve idare edildiği merkezdir.

2. Zirai kazançlarda: Zirai faaliyetlerin Türkiye’de icra edilmesi;

3. Ücretlerde:

a) Hizmetin Türkiye’de ifa edilmiş veya edilmekte olması veya Türkiye’de değerlendirilmesi;

b) Türkiye’de kain müesseselerin idare meclisi başkan ve üyelerinin, denetçilerine, tasfiye memurlarına ait huzur hakkı, aidat, ikramiye ve benzerlerinin Türkiye’de değerlendirilmesi;

4. Serbest meslek kazançlarında: Serbest meslek faaliyetlerinin Türkiye’de icra edilmesi veya Türkiye’de değerlendirilmesi;

5. Gayrimenkul sermaye iratlarında: Gayrimenkulün Türkiye’de bulunması ve bu mahiyetteki mal ve hakların Türkiye’de kullanılması veya Türkiye’de değerlendirilmesi;

6. Menkul sermaye iratlarında: Sermayenin Türkiye’de yatırılmış olması;

7. Diğer kazanç ve iratlarda: Bu kazanç veya iratları doğuran işin veya muamelenin Türkiye’de ifa edilmesi veya Türkiye’de değerlendirilmesi;

Bu maddenin 3 üncü, 4 üncü, 5 inci ve 7 nci bentlerinde sözü edilen değerlendirmeden maksat, ödemenin Türkiye’de yapılması veya ödeme yabancı memlekette yapılmışsa, Türkiye’de ödiyenin veya nam ve hesabına ödeme yapılanın hesaplarına intikal ettirilmesi veya karından ayrılmasıdır.” Hükmü yer almaktadır.

Yukarıdaki kanun hükmünden anlaşılacağı üzere, dar mükellef gerçek kişinin Türkiye’de ticari kazanç elde edebilmesi için Kazanç sahibinin Türkiye’de işyerinin olması veya daimi temsilci bulundurması ve kazancın bu yerlerde veya bu temsilciler vasıtasıyla sağlanması gerekmektedir.

Keza dar mükellef gerçek kişinin Türkiye’de serbest meslek kazancı elde edebilmesi için Serbest meslek faaliyetlerinin Türkiye’de icra edilmesi veya Türkiye’de değerlendirilmesi gerekmektedir, Türkiye’de menkul sermaye iradı elde edebilmesi için sermayenin Türkiye’de yatırılmış olması gerekmektedir.

Mezkur madde hükmünün devamında değerlendirme kavramına değinilmektedir. Bu itibarla değerlendirme kavramı ödemenin Türkiye’de yapılması veya ödeme yabancı memlekette yapılmışsa, Türkiye’de ödeyenin veya nam ve hesabına ödeme yapılanın hesaplarına intikal ettirilmesi veya karından ayrılması olarak tanımlanmıştır. Serbest meslek faaliyeti neticesinde elde edilen hasılatın Türkiye’de değerlendirilmesi kavramı üzerinden örnek vermek gerekirse, dar mükellef gerçek kişi serbest meslek faaliyetini Türkiye’de ifa etmemiş olsa dahi serbest meslek erbabına ödeme yapan kişi/kurum yaptığı ödemeyi Türkiye’deki hesaplarına yansıtıyorsa, bu kazanç Türkiye’de elde edilmiş sayılacaktır.

3. KAZANÇ ve İRATLAR¹

3.1. Ticari Kazanç

Gelir Vergisi Kanunu uygulamasında gelirin 7 unsurundan biri olan Ticari Kazanç mezkur kanunda “*Her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazançlar ticari kazançtır.*”

Bu kanunun uygulanmasında, aşağıda yazılı kazançlar ticari kazanç sayılır:

1. Maden, taş ve kireç ocakları, kum ve çakıl istihsal yerleri ile tuğla ve kiremit harmanlarının işletilmesinden;

2. Coberlik işlerinden;

3. Özel okul ve hastanelerle benzeri yerlerin işletilmesinden;

¹ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda yer alan gelirin unsurları çok kapsamlı olup, kurumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumumuzda bulunan uzmanlara başvurmanız rica olunur.

4. Gayrimenkullerin alım, satım ve inşa işleriyle devamlı olarak uğraşanların bu işlerinden;
5. Kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet alım - satımı ile devamlı olarak uğraşanların bu faaliyetlerinden;
6. Satın alınan veya trampa suretiyle iktisap olunan arazinin iktisap tarihinden itibaren 5 yıl içinde parsellenerek bu müddet içinde veya daha sonraki yıllarda kısmen veya tamamen satılmasından; elde edilen kazançlar.
- 7) Dış protezciliğinden elde edilen kazançlar.

Kolektif ortaklıklarda ortakların, adi veya eshamlı komandit ortaklıklarda komandit ortakların ortaklık karından aldıkları paylar şahsi ticari kazanç hükmündedir.(66 ncı madde hükmü mahfuzdur.)

Ticari kazanç, Vergi Usul Kanunu hükümlerine ve bu kanunda yazılı gerçek (Bilanço veya işletme hesabı esas) veya basit usullere göre tesbit edilir.

Özel okul ve hastanelerle benzeri yerleri işleten serbest meslek erbabı, serbest meslek kazançlarını da işletmenin kayıtlarına ithal edebilirler.” Şeklinde tanımlanmıştır.

Mezkur madde hükmü incelendiğinde öncelikle ticari kazancın tanımı Her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazançlar olarak tanımlanmıştır.

Akabinde de kanun uygulaması bazı faaliyetleri bentler halinde ticari kazanç olarak değerlendirmiştir.

Bilanço esasında ticari kazanç Gelir Vergisi Kanunu’na göre “Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce:

1. İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir;
2. İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.

Ticari kazancın bu suretle tesbit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanununun değerlemeye ait hükümleri ile bu kanunun 40 ve 41 inci maddeleri hükümlerine uyulur.” Şeklinde tanımlanmıştır.

Bu itibarla ticari kazanç dönem sonu öz sermaye ile dönem başı öz sermaye arasındaki farktır. İşletmelerin kar etmeleri durumunda, dönem başı öz sermayesinde olmayıp dönem sonu öz sermayesinde olan kalemi kar ve kar yedeği kalemleridir. Bu kalemler de ticari kazancı vermektedir.

Mezkur madde de ticari kazanç hesaplanırken ticari kazançtan indirilecek ve indirilemeyecek giderler maddeleri hükümlerinin de uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun “İndirilecek Giderler” madde başlıklı 40’inci maddesinde “Safi kazancın tesbit edilmesi için, aşağıdaki giderlerin indirilmesi kabul edilir:

1. Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler. (İhracat, yurt dışında inşaat, onarma, montaj ve taşımacılık faaliyetlerinde bulunan mükellefler, bu bentte yazılı giderlere ilaveten bu faaliyetlerden döviz olarak elde ettikleri hasılatın binde beşini

aşmamak şartıyla yurt dışındaki bu işlerle ilgili giderlerine karşılık olmak üzere götürü olarak hesapladıkları giderleri de indirebilirler.) (Faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları hariç olmak üzere, kiralama yoluyla edinilen binek otomobillerinin her birine ilişkin aylık kira bedelinin 6.000 Türk lirasına (2022 yılı için 8.000,00 Türk Lirası) kadarlık kısmı ile binek otomobillerinin iktisabına ilişkin özel tüketim vergisi ve katma değer vergisi toplamının en fazla 150.000 Türk lirasına (2022 yılı için 200.000,00 Türk Lirası) kadarlık kısmı gider olarak dikkate alınabilir.),

2. Hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müstemilatında iâşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı (Bu primlerin ve aidatın istirdat edilmemek üzere Türkiye’de kain sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması ve emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartıyla), 27 nci maddede yazılı giyim giderleri,

3. İşle ilgili olmak şartıyla, mukavelenameye veya ilama veya kanun emrine istinaden ödenen zarar; ziyan ve tazminatlar,

4. İşle ilgili ve yapılan işin ehemmiyeti ve genişliği ile mütenasip seyahat ve ikamet giderleri (Seyahat maksadının gerektirdiği süreye maksur olmak şartıyla),

5. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri (...) (Şu kadar ki faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları hariç olmak üzere, binek otomobillere ilişkin giderlerin en fazla %70’i indirilebilir.),

6. İşletme ile ilgili olmak şartıyla; bina, arazi, gider, istihlak, damga, belediye vergileri, harçlar ve kaydiyeler gibi aynı vergi, resim ve harçlar,

7. Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ayrılan amortismanlar, (...), (İşletmeye dahil olan gayrimenkulün iktisadi değerini artırıcı niteliği olan ısı yalıtımı ve enerji tasarrufu sağlamaya yönelik harcamalar, yapıldığı yılda doğrudan gider yazılabilir.) (Faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları hariç olmak üzere, özel tüketim vergisi ve katma değer vergisi hariç ilk iktisap bedeli 170.000 Türk lirasını (2022 yılı için 230.000,00 Türk Lirası), söz konusu vergilerin maliyet bedeline eklendiği veya binek otomobilin ikinci el olarak iktisap edildiği hâllerde, amortismanına tabi tutarı 320.000 Türk lirasını (2022 yılı için 430.000,00 Türk Lirası) aşan binek otomobillerinin her birine ilişkin ayrılan amortismanın en fazla bu tutarlara isabet eden kısmı gider yazılabilir. Bu hükmün uygulanmasında binek otomobilin iktisap edildiği tarihte yürürlükte olan tutar dikkate alınır.)

8. İşverenlerce, Sendikalar Kanununun hükümlerine göre sendikalara ödenen aidatlar (şu kadar ki; ödenen aidatın bir aylık tutarı, işyerinde işçilere ödenen çıplak ücretin bir günlük toplamını aşamaz).

9. İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları (İşverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirim konusu yapılacak katkı paylarının toplamı, ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15’ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık

tutarını aşamaz. Gerek işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, gerekse bu Kanununun 63 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi kapsamında indirim konusu yapılacak prim ödemelerinin toplam tutarı, ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz.).

Cumhurbaşkanı bu oranı yarısına kadar indirmeye, iki katına kadar artırmaya ve belirtilen haddi, asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir.

10. Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedeli.

11. Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarından faydalananlara, programı yürüten işverenlerce fiilen ödenen tutarlar (Bu kapsamda işverenler tarafından ticari kazancın tespitinde ücretle ilişkilendirilmeksizin her bir katılımcı itibarıyla indirim konusu yapılacak tutar aylık olarak asgari ücretin brüt tutarının yarısını aşamaz.)” Hükmü yer almaktadır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesi hükmü mükellefler açısından son derece önemli bir madde olup üzerinde durulması gerekmektedir.²

40'inci maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderlerin safi kazanç tespit edilirken hasılatın indirilebileceği belirtilmiştir. Genel gider kavramı çok kapsamlı olup, işletmelerin çalışanlarına ödedikleri ücretler (maaş, aylık, prim, aynı değerler, sağlık sigortaları vs...), işletmelerin faaliyetini yürütebilmesi amacıyla ticari faaliyet içerisinde bulunduğu kişi/kurumlar için yapılan temsil ve ağırlama giderleri, işletmelerin büro ve kırtasiye harcamaları ile pazarlama ve yönetim faaliyetleri için yapmış olduğu giderler vs... şeklinde örneklendirilebilmektedir.

40'inci maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde yer alan parantez içi hüküm ise mükelleflere 40'inci maddede sayılan diğer giderlerden farklı olarak belge saklama ve ibraz mecburiyeti getirmemektedir. Yani 40'inci maddede sayılan bir gider türünden mükellefler yararlanırken bu gideri belgeleyebilmelidir. Ancak 40'inci maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde yer alan parantez içi hükümde belge şartı yer almamaktadır. Bu itibarla İhracat, yurt dışında inşaat, onarma, montaj ve taşımacılık faaliyetlerinde bulunan mükellefler, bu bentte yazılı giderlere ilaveten ihracat, yurt dışında inşaat, onarma, montaj ve taşımacılık faaliyetlerinden döviz olarak elde ettikleri hasılatın binde beşini aşmamak şartıyla yurt dışındaki bu işlemlerle ilgili giderlerine karşılık olmak üzere götürü olarak hesapladıkları giderleri de indirebilirler. Yani işletmeler 40'inci maddede belirtilen giderlerden ayrı olarak eğer ihracat, yurt dışında inşaat vs... faaliyetiyle iştigal ediyorsa, bu faaliyetlerden elde edilen hasılatın binde beşini aşmamak şartıyla giderlerini belgelendirmeden de götürü gider uygulamasından yararlanabilecektir.

40'inci maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde ayrıca işletmelerin kiraladıkları binek otomobillere ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu itibarla kiralama yoluyla edinilen binek otomobillerinin her birine ilişkin aylık kira bedelinin 6.000,00 TL'lik kısmı (2022 yılı için 8.000,00 Türk Lirası) kazançtan indirilebilecektir. Eğer kiralamaya ilişkin 6.000,00 TL'den daha fazla bir kira bedeli ödenmişse, 6.000,00 TL'yi aşan bedel kazançtan indirilemeyecektir.

² 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesi hükmü çok kapsamlı olduğundan kurumumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumumuzdaki uzmanlardan destek alınması rica olunur.

Ticari karın hesabında indirilmişse, mali kara ulaşırken beyanname üzerinden Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak dikkate alınacaktır.

40'ıncı maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde ayrıca işletmelerin iktisap ettikleri binek otomobillerinin iktisabına ilişkin özel tüketim vergisi ve katma değer vergisi toplamının en fazla 150.000,00 TL'lik (2022 yılı için 200.000,00 Türk Lirası) kısmı gider olarak dikkate alınacağı yani binek otomobil iktisap edilirken 150.000,00 TL'yi aşan ÖTV ve KDV'nin aşan kısmının ticari kazançtan indirilemeyeceği ticari kazancın hesabında indirilmişse, mali kara ulaşırken beyanname üzerinden Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak dikkate alınacağı belirtilmiştir.

40'ıncı maddenin 1'inci fıkrasının 2'nci bendine göre hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müştemilatında yeme içme ve barınma giderleri safi kazanç tespit edilirken hasılatтан indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

40'ıncı maddenin 1'inci fıkrasının 5'inci bendinde kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderlerinin safi kazanç tespit edilirken hasılatтан indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Mezkur bendin devamında faaliyetleri binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların kiralama ve işletme amacıyla kullandıkları hariç olmak üzere bu binek otomobilleri ilişkin giderlerin en fazla %70'inin safi kazanç tespit edilirken hasılatтан indirilebileceği belirtilmiştir. Yani burada dikkat edilmesi gereken husus işletmelerin kiralama yoluyla veya satın alım yoluyla edindikleri binek otomobil dışındaki taşıtlar için (otobüs, kamyon vs...) herhangi bir gider sınırı bulunmamakta iken kiralama yoluyla veya satın alım yoluyla edindikleri binek otomobiller için giderlerde sınırlamanın olduğudur.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "Gider Kabul Edilmeyen Ödemeler" madde başlıklı 41'inci maddesinde "Aşağıda yazılı ödemelerin gider olarak indirilmesi kabul olunmaz.

1. Teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri paralar veya aynen aldıkları sair değerler (Aynen alınan değerler emsal bedeli ile değerlendirilerek teşebbüs sahibinin çektiklerine ilave olunur.)

2. Teşebbüs sahibinin kendisine, eşine, küçük çocuklarına işletmeden ödenen aylıklar, ücretler, ikramiyeler, komisyonlar ve tazminatlar;

3. Teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülecek faizler;

4. Teşebbüs sahibinin, eşinin ve küçük çocuklarının işletmede cari hesap veya diğer şekillerdeki alacakları üzerinden yürütülecek faizler;

5. Bu fıkranın 1 ilâ 4 numaralı bentlerinde yazılı olan işlemler hariç olmak üzere, teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır.

Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin

idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır.

Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanır.

6. Her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile teşebbüs sahibinin suçlarından doğan tazminatlar (Akitlerde ceza şartı olarak derpiş edilen tazminatlar, cezai mahiyette tazminat sayılmaz.)

7. Her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklâm giderlerinin % 50'si (Cumhurbaşkanı, bu oranı % 100'e kadar artırmaya, sıfıra kadar indirmeye yetkilidir).

8. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ile amortismanları;

9. Kullanılan yabancı kaynakları öz kaynaklarını aşan işletmelerde, aşan kısma münhasır olmak üzere, yatırımın maliyetine eklenenler hariç, işletmede kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yapılan gider ve maliyet unsurları toplamının %10'unu aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca kararlaştırılan kısmı.

Belirlenecek oranı sektörler itibarıyla farklılaştırmaya Cumhurbaşkanı, bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir

10. Basın yoluyla işlenen fiillerden veya radyo ve televizyon yayınlarından doğacak maddî ve manevî zararlardan dolayı ödenen tazminat giderleri.

Bu maddenin uygulanmasında, kollektif şirketlerin ortakları ile adi ve eshamlı komandit şirketlerin komandite ortakları teşebbüs sahibi sayılır.” Hükmü yer almaktadır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 41'inci maddesi hükmü mükellefler açısından son derece önemli bir madde olup üzerinde durulması gerekmektedir³

41'inci maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri paralar veya aynen aldıkları sair değerlerin ticari kazancın tespitinde hasılatтан indirilemeyeceği hüküm altına alınmış olup teşebbüs sahibinin, eşinin veya çocuklarının işletmeden çektikleri değerler özünde kar payıdır. Kar payları işletmeler açısından kazancın elde edilmesiyle illiyet bağı bulunan bir gider türü de değildir.

³ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 41'inci maddesi hükmü çok kapsamlı olduğundan kurumumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumumuzdaki uzmanlardan destek alınması rica olunur.

Bu itibarla teşebbüs sahibinin, eşinin veya çocuklarının işletmeden çektikleri değerler çekilirken kar payı dağıtımından kaynaklı stopaja tabi tutulup, işletmeler açısından 331-Ortaklara Borçlar Hesabının borçlandırılması (Kar yapı dağıtım kararında 331-Ortaklara Borçlar Hesabı alacaklandırılmıştı) suretiyle kapatılmalı ve herhangi bir gider hesabıyla ilişkilendirilmemelidir.

41'inci maddenin 1'inci fıkrasının 2'nci bendinde teşebbüs sahibinin kendisine, eşine, küçük çocuklarına işletmeden ödenen aylıklar, ücretler, ikramiyeler, komisyonlar ve tazminatların ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ancak burada kanunun kastı eş eğer işletmede ücretli olarak çalışıyorsa maaş olarak ödenen ücret değildir. Zira maaş olarak ödenen ücret 40'uncu maddenin 1'inci fıkrasının 1'inci bendi uyarınca ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilebilmektedir. Burada bahsedilen ücret işçi-işveren ilişkisi haricinde ödenen aylık, ücret veya ikramiyedir.

41'inci maddenin 1'inci fıkrasının 6'ncı bendinde her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile teşebbüs sahibinin suçlarından doğan tazminatların ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu itibarla işletmelerin ödedikleri trafik cezaları, idari para cezaları, vergi cezaları ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilemeyecektir.

Mevcut maddenin devamında sözleşmelerde ceza şartı olarak derpiş edilen tazminatlar, cezai mahiyette tazminat sayılmayacağı belirtilmiştir. Bu itibarla karşı tarafla yapılan sözleşmede sözleşme bedelinin geç ödenmesinden kaynaklı sözleşmeye istinaden hesaplanan gecikme tazminatı ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilebilecektir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken nokta ödenen tazminatların kaynağının sözleşmeye dayanıp dayanmamasıdır.

41'inci maddenin 1'inci fıkrasının 8'inci bendinde kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ile amortismanlarının ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilemeyeceği hüküm altına alınmış olup, kanun koyucu bu bentte eğer yat, kotra, tekne, uçak ve helikopter gibi araçlar eğer işletmenin faaliyet konusuyla ilgiliyse zaten ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilebilecektir. Ancak bu araçlar işletmenin faaliyet konusuyla ilgili olmadan temin edilmişse bu araçlara istinaden oluşan giderler ve amortismanlar ticari kazancın tespitinde hasıllattan indirilemeyecektir.

3.2. Serbest Meslek Kazancı

Gelir Vergisi Kanunu uygulamasında gelirin 7 unsurundan biri olan Serbest Meslek Kazancı mezkur kanunda “*Her türlü serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar serbest meslek kazancıdır.*”

Serbest meslek faaliyeti; sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmıyan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.

Tahkim işleri dolayısıyla hakemlerin aldıkları ücretler ile kollektif, adi komandit ve adi şirketler tarafından yapılan serbest meslek faaliyeti neticesinde doğan kazançlar da, serbest meslek kazancıdır.” Şeklinde tanımlanmıştır.

Mezkur kanun hükmüne istinaden Serbest meslek faaliyeti, sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin bir işverene tabi olmadan yapılmasıdır.

Bu itibarla eğer bir faaliyetin icrası belirli bir sermaye yani bir organizasyon gerektiriyor ise bu faaliyet serbest meslek faaliyeti değil ticari bir faaliyet olur, ya da ilme ya da mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan faaliyet bir işverene bağlı icra ediliyorsa bu faaliyet serbest meslek faaliyeti değil ücret olarak değerlendirilmelidir.

Serbest Meslek Kazancının ve Serbest Meslek Faaliyetinin tanımı yapıldıktan sonra Serbest Meslek Erbabı 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunda “*Serbest meslek faaliyetini mutad meslek halinde ifa edenler, serbest meslek erbabıdır. Serbest meslek faaliyetinin yanında meslekten başka bir iş veya görev ile devamlı olarak uğraşılması bu vasfı değiştirmez.*

Bu maddenin uygulanmasında:

- 1. Gümrük komisyoncuları, bilumum borsa ajan ve acentaları, noterler, noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar;*
- 2. Bizzat serbest meslek erbabı tarifine girmemekle beraber serbest meslek erbabını bir araya getirerek teşkilat kurmak veya bunlara sermaye temin etmek suretiyle veya sair suretlerle serbest meslek kazancından hisse alanlar;*
- 3. Serbest meslek faaliyetinde bulunan kollektif ve adi şirketlerde ortaklar, adi komandit şirketlerde komanditeler;*
- 4. Dava vekilleri, müşavirler, kurumlar ve tüccarlarla serbest meslek erbabının ticarî ve meslekî işlerini takip edenler ve konser veren müzik sanatçıları;*
- 5. Vergi Usul Kanunu'nun 155' inci maddesinde belirtilen şartlardan en az ikisini taşıyan ebe, sünnetçi, sağlık memuru, arzuhalci, rehber gibi mesleki faaliyette bulunanlar (şartlardan en az ikisini taşımayanlar ile köylerde veya son nüfus sayımına göre belediye içi nüfusu 5.000'i aşmayan yerlerde faaliyette bulunanların bu faaliyetlerine ilişkin kazançları gelir vergisinden muaftır.)*

Bu işler dolayısıyla serbest meslek erbabı sayılırlar.” Şeklinde tanımlanmıştır.

Görüüleceği üzere kanun, serbest meslek faaliyetini mutad halde yapanların serbest meslek erbabı olduğu belirttikten sonra, bazı faaliyetleri yapanların ise o faaliyeti yapış sıklığının mutad olup olmadığına bakılmaksızın serbest meslek erbabı olarak belirlemiştir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun “*Serbest Meslek Kazancının Tespiti*” madde başlıklı 67'nci maddesinde “*Serbest meslek kazancı bir hesap dönemi içinde serbest meslek faaliyeti karşılığı olarak tahsil edilen para ve ayınlar ve diğer suretlerle sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerden bu faaliyet dolayısıyla yapılan giderler indirildikten sonra kalan farktır.*

Müşteri veya müvekkilinden, serbest meslek faaliyeti ile ilgili olmak üzere para ve ayın şeklinde alınan gider karşılıkları kazanca ilave edilir.

Amortisman tabi iktisadi kıymetlerin elden çıkarılması halinde Vergi Usul Kanunu'nun 328'inci maddesine göre hesaplanan müspet fark kazanca eklenir.

Vergi, resim, harç, keşif, şahitlik, bilirkişilik ve ekspertiz gibi hususlara harcanmak üzere müşteri veya müvekkilden alınan ve tamamen bu hususlara sarf edilen para ve ayınlar kazanç sayılmaz.

(Serbest meslek erbabı, mesleki kazançlarını Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tuttıkları "Serbest meslek kazanç defteri"ne istinaden tespit ederler

65'inci maddenin son fıkrasında yazılı şirketler de mesleki kazançlarını "Serbest meslek kazanç defteri" üzerinden tespit ederler. Bu şirketlerin bilanço esasına göre tuttıkları defterler serbest meslek kazancı defteri yerine geçer.

Serbest meslek erbabı için,

1. İttıla hasil etmeleri kaydiyle, namlarına kamu müessesesine, icra dairesine, bankaya, notere veya postaya para yatırılması;

2. Serbest meslek kazancı olarak doğan alacağın başka bir şahsa temlik (Temlikin ivazlı olup olmadığına bakılmaz. İvazlı temliklerde ivazın tahsil şartı aranmaz.) veya müşterisine olan borcu ile takası;

Tahsil hükmündedir.

Yabancı parasıyla yapılan ödemeler, ödeme gününün borsa rayici ile borsada rayici yoksa, Maliye Bakanlığı'nca tespit edilecek kur üzerinden Türk parasına çevrilir." Hükümü yer almaktadır.

Mezkur kanun hükmünden anlaşılacağı üzere, serbest meslek erbapları takvim yılı içinde tahsil ettikleri para ve ayınlardan bu faaliyetler için yapılan giderleri tenzil ettikten sonra kazancı tespit edeceklerdir. Yani Serbest Meslek Kazancı hesaplayabilmek için hasılat ilgili yılda tahsil edilen para ve ayınlardır. Haliyle Serbest Meslek Kazancında kanun tahakkuk esasını değil tahsil esasını dikkate almıştır.

Yine mezkur maddede vergi, resim, harç, keşif, şahitlik, bilirkişilik ve ekspertiz gibi hususlara harcanmak üzere müşteri veya müvekkilden alınan ve tamamen bu hususlara sarf edilen para ve ayınların kazanç sayılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Zira bu tarz ödemeler, serbest meslek erbabının şahsına yapılan ödemeler olmayıp, serbest meslek erbabının işi doğrultusunda faaliyet gerçekleşmeden alınan (dava harcı, bilirkişi ücreti, arabulucu ücreti vs...) ve mahkeme, bilirkişi vs...'e ödenecek bir ödeme olduğu için hasılat olarak değerlendirilmeyecektir.

Serbest meslek erbabının kazancı tespit edebilmesi için hasılatın indirebileceği giderler 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinde tanımlanmıştır. Bu itibarla "Mesleki Giderler" madde başlıklı 68'inci maddede "Serbest meslek kazancının tespitinde aşağıda yazılı giderler hasılatın indirilir:

1. Mesleki kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için ödenen genel giderler (İkametgâhlarının bir kısmını iş yeri olarak kullananlar, ikametgâh için ödedikleri kiranın tamamı ile ısıtma ve aydınlatma gibi diğer giderlerin yarısını indirebilirler. İş yeri kendi mülkü olanlar kira yerine amortismanı, ikametgâhı kendi mülkü olup bunun bir kısmını iş yeri olarak kullananlar amortismanın yarısını gider yazabilirler.).

2. Hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müstemilatındaki iaşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı (bu primlerin ve aidatın geri alınmamak üzere Türkiye'de kain sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması ve emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartıyla) ile 27 nci maddede yazılı giyim giderleri.

3. Mesleki faaliyetle ilgili seyahat ve ikamet giderleri (seyahat maksadının gerektirdiği süre ile sınırlı olmak şartıyla).

4. Mesleki faaliyette kullanılan tesisat, demirbaş eşya ve envantere dahil taşıtlar için Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ayrılan amortismanlar (amortismanı tâbi iktisadi kıymetlerin elden çıkarılması halinde aynı Kanunun 328 inci maddesine göre hesaplanacak zararlar dahil). (Şu kadar ki özel tüketim vergisi ve katma değer vergisi hariç ilk iktisap bedeli 170.000,00 Türk lirasını, söz konusu vergilerin maliyet bedeline eklendiği veya binek otomobilin ikinci el olarak iktisap edildiği hâllerde, amortismanı tabi tutarı 320.000,00 Türk lirasını aşan binek otomobillerinin her birine ilişkin ayrılan amortismanın en fazla bu tutarlara isabet eden kısmı gider yazılabilir. Bu hükmün uygulanmasında binek otomobilin iktisap edildiği tarihte yürürlükte olan tutar dikkate alınır.)

5. Kiralanan veya envantere dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri. (Şu kadar ki binek otomobillerine ilişkin giderlerin en fazla %70'i ve kiralama yoluyla edinilen binek otomobillerinin her birine ilişkin aylık kira bedelinin 6.000,00 Türk lirasına) kadarlık kısmı ile binek otomobillerinin iktisabında ödenen özel tüketim vergisi ve katma değer vergisi toplamının 150.000,00 Türk lirasına kadarlık kısmı gider olarak dikkate alınabilir.

6. Alınan mesleki yayınlar için ödenen bedeller.

7. Mesleki faaliyetin ifası için ödenen mal ve hizmet alım bedelleri.

8. Serbest meslek faaliyetleri dolayısıyla emekli sandıklarına ödenen giriş ve emeklilik aidatları ile mesleki teşekküllere ödenen aidatlar.

9. Mesleki kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için ödenen meslek, ilan ve reklam vergileri ile iş yerleriyle ilgili aynı vergi, resim ve harçlar.

10. Mesleki faaliyetle ilgili olarak kanun, ilam ve mukavelenameye göre ödenen tazminatlar.

Her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile serbest meslek erbabının suçlarından doğan tazminatlar gider olarak indirilemez." Hükmü yer almaktadır.⁴

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde, Mesleki kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için ödenen genel giderlerin hasıllattan indirilebileceği belirtilmiştir.

Mezkur bendin devamında serbest meslek erbaplarının ikametgahlarını kira ile tutmuşlarsa, ikametgahları ile iş yerlerinin bir arada olması halinde ödenen kira bedelinin tamamının ancak ikametgahın ısınması, elektriği, suyu, site aidatı vs... için ödenen bedellerin yarısının hasıllattan indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

⁴ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesi hükmü çok kapsamlı olduğundan kurumumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumumuzdaki uzmanlardan destek alınması rica olunur.

Serbest meslek erbaplarının ikametgahları kendi mülkü olup bunun bir kısmı iş yeri olarak kullanılıyorsa, ikametgah için ayrılması gereken amortismanın ve ısınması, elektriği, suyu, site aidatı vs... için ödenen bedellerin yarısını hasıllattan indirilebileceklerdir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 6'ncı bendinde alınan mesleki yayınlar için ödenen bedellerin hasıllattan indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu hükme istinaden avukatların her ay düzenli olarak aldığı mesleki makale vs... yayını yapan bir derginin bedeli yahut meslek mensuplarının aylık olarak almış olduğu vergisel makalelerin yer aldığı dergi vs... için ödenen bedellerin hasıllattan indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 8'inci bendinde serbest meslek faaliyetleri dolayısıyla emekli sandıklarına ödenen giriş ve emeklilik aidatları ile mesleki teşekküllere ödenen aidatların hasıllattan indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu noktada mesleki teşekküllere ödenen aidatlardan kastın, mesleki faaliyeti yürütebilmek için üye olunması zorunlu olan mesleki teşekküllere (TÜRMOB, Mimarlar ve Mühendisler Odası, Baro vs...) ödenen aidatları kastettiğini unutmamak gerekir. Mesleki faaliyeti yürütebilmek için üye olunması zorunlu olmayan bir derneğe ya da vakfa yapılan ödeme ise hasıllattan indirilemeyecektir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 10'uncu bendinde mesleki faaliyetle ilgili olarak kanun, ilam ve mukavelenameye göre ödenen tazminatların kazancın tespitinde hasıllattan indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda, serbest meslek erbabının sözleşmeye istinaden ödediği gecikme tazminatı ya da mahkeme kararına istinaden ödediği tazminat vs... hasıllattan indirilebilecektir.

3.3. Gayrimenkul Sermaye İradı

Gelir Vergisi Kanunu uygulamasında gelirin 7 unsurundan biri olan Gayrimenkul Sermaye İradı mezkur kanunda “*Aşağıda yazılı mal ve hakların sahipleri, mutasarrıfları, zilyedleri, irtifak ve intifa hakkı sahipleri veya kiracıları tarafından kiraya verilmesinden elde edilen iratlar gayrimenkul sermaye iradıdır:*

1. Arazi, bina (Döşeli olarak kiraya verilenlerde döşeme için alınan kira bedelleri dahildir), maden suları, menba suları, madenler, taş ocakları, kum ve çakıl istihsal yerleri, tuğla ve kiremit harmanları, tuzlalar ve bunların mütemmim cüzileri ve teferruatı;

2. Voli mahalleri ve dalyanlar;

3. Gayrimenkullerin, ayrı olarak kiraya verilen mütemmim cüzileri ve teferruatı ile bilimum tesisatı demirbaş eşyası ve döşemeleri;

4. Gayrimenkul olarak tescil edilen haklar;

5. Arama, işletme ve imtiyaz hakları ve ruhsatları, ihtira beratı (İhtira beratının mucitleri veya kanunî mirasçıları tarafından kiralanmasından doğan kazançlar, serbest meslek kazancıdır.), alameti farika, marka, ticaret unvanı, her türlü teknik resim, desen, model, plan ile sinema ve televizyon filmleri, ses ve görüntü bantları, sanayi ve ticaret ve bilim alanlarında elde edilmiş bir tecrübeye ait bilgilerle gizli bir formül veya bir imalat usulü üzerindeki kullanma hakkı veya

kullanma imtiyazı gibi haklar (Bu hakların kullanılması için gerekli malzeme ve teçhizat bedelleri de gayrimenkul sermaye iradı sayılır.);

6. Telif hakları (bu hakların, müellifleri veya bunların kanuni mirasçıları tarafından kiralanmasından doğan kazançlar, serbest meslek kazancıdır);

7. Gemi ve gemi payları (Motorlu olup olmadıklarına ve tonilatolarına bakılmaz) ile bilumum motorlu tahmil ve tahliye vasıtaları;

8. Motorlu nakil ve cer vasıtaları, her türlü motorlu araç, makine ve tesisat ile bunların eklentileri.

Yukarıda yazılı mallar ve haklar ticarî veya zirai bir işletmeye dahil bulunduğu takdirde bunların iratları ticarî veya zirai kazancın tespitine müteallik hükümlere göre hesaplanır.

Tüccarlara ait olsa dahi, işletmeye dahil bulunmayan gayrimenkullerle haklar hakkında bu bölümdeki hükümler uygulanır.

Vakfın gelirinden hizmet karşılığı olmayarak alınan hisseler ile zirai faaliyete bilfiil iştirak etmeksizin sadece üründen pay alan arazi sahiplerinin gelirleri bu kanunun uygulanmasında gayrimenkul sermaye iradı addolunur.” Şeklinde tanımlanmıştır.

Mezkur madde hükmünden anlaşılacağı üzere, maddede belirtilen gayrimenkulleri; kiraya veren sahipleri, tasarruf hakkı sahipleri, zilyetleri, kiracıları bu gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bir para veya para yerine geçen ayın elde ediyorlarsa bu para veya ayın gayrimenkul sermaye iradı olarak değerlendirilecektir.

Mezkur kanunun devam den maddelerinde *Safî İrat* ve *Gayrisafî Hasılat* kavramları tanımlanmış olup, Safi İrat; “*Gayrimenkul sermaye iradında safi irat, gayrisafî hasılatıtan iradın sağlanması ve idamesi için yapılan giderler indirildikten sonra kalan müspet farktır.*” Şeklinde tanımlanmaktadır.

Gayrisafî Hasılat ise; “*Gayrimenkul sermaye iratlarında, gayrisafî hasılat, 70'inci maddede yazılı mal ve hakların kiraya verilmesinden bir takvim yılı içinde o yıla veya geçmiş yıllara ait olarak nakden veya aynen tahsil edilen kira bedellerinin tutarıdır.*

Ayın olarak tahsil edilen kiralar, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre emsal bedeli ile paraya çevrilir.

Kiracı tarafından gayrimenkulü genişletecek veya iktisadi değerini devamlı surette artıracak şekilde gayrimenkule ilave edilen kıymetler, kira müddetinin hitamında bedelsiz (Kıymetlerin emsal bedelinden düşük değerle devri halinde, aradaki fark bedelsiz devir sayılır) olarak kiralayana devrolunduğu takdirde, mezkur kıymetler kiralıyan bakımından, bu tarihte aynen tahsil olunmuş addolunur.

Gelecek yıllara ait olup peşin tahsil olunan kiralar, ilgili buldukları yılların hasılatı sayılır. Şu kadar ki, ölüm ve memleketi terk hallerinde mükellefiyetin kalktığı tarihi takibeden zamanlara ait olmak üzere peşin tahsil olunan kiralar, mükellefiyetin kalktığı dönemin hasılatı addolunur.

Gayrimenkul iradı sahipleri için,

1. İttıla hasıl etmeleri kaydiyle namlarına, kamu müessesesine, icra dairesine, bankaya, notere veya postaya para yatırılması;

2. Kira olarak doğan alacağın başka bir şahsa temliki (Temlikin ivazlı olup olmadığına bakılmaz. İvazlı temliklerde ivazın tahsil şartı aranmaz) veya kiracısına olan borcu ile takası; tahsil hükmündedir.

Yabancı parasiyle yapılan ödemeler, ödeme gününün borsa rayici ile, borsada rayici yoksa, Maliye Bakanlığı'nca tespit edilecek kur üzerinden Türk parasına çevrilir.” Şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıdaki mevzuat hükümlerinde anlaşılacağı üzere, gayrimenkul sermaye iradı sahiplerinin bir takvim yılı içinde o yıla veya geçmiş yıllara ait olarak nakden veya aynen tahsil edilen kira bedellerinin hasılat olarak değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır. Mezkur maddenin devamında gelecek yıllara ait olup peşin tahsil olunan kiralardan, ilgili buldukları yılların hasılatı olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. Yani kanun cari yıl ve geçmiş yıllara ilişkin elde edilen iratlarda tahsil esasını uygulamışken, gelecek yıllara ilişkin tahsil olunan kira bedellerinde tahakkuk esasını uygulamıştır.

Örneğin 2021 yılında kiralanan ve 5 yıllık kira bedeli eşit tutarlı ve peşin tahsil edilen gayrimenkulün 2021 yılında beyan edilecek kısmı sadece tahsil edilen tutarın 1/5'idir. Gelecek yıllara ilişkin tahsil olunan kira bedelleri ise ilgili yılların beyan dönemleri geldiğinde beyan edilecektir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 73'üncü maddesinde ise, bedelsiz veya emsal bedelinden düşük şekilde yapılan kiralamalara ilişkin emsal kira bedelinin ve emsal kira bedelinin hangi hallerde uygulanmayacağı tanımlanmıştır.

Bu itibarla emsal kira bedeli; “*Kiraya verilen mal ve hakların kira bedelleri emsal kira bedelinden düşük olamaz. Bedelsiz olarak başkalarının intifaına bırakılan mal ve hakların emsal kira bedeli, bu mal ve hakların kirası sayılır. Bina ve arazide emsal kira bedeli, yetkili özel mercilerce veya mahkemelerce takdir veya tespit edilmiş kirası, bu suretle takdir veya tespit edilmiş kira mevcut değilse Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenen vergi değerinin % 5'idir. Diğer mal ve haklarda emsal kira bedeli, bu mal ve haklarının maliyet bedelinin, bu bedel bilinmiyorsa, Vergi Usul Kanunu'nun servetlerin değerlendirilmesi hakkındaki hükümlerine göre belli edilen değerlerinin % 10'udur.*

Aşağıda yazılı hallerde emsal kira bedeli esas uygulanmaz:

1. Boş kalan gayrimenkullerin muhafazaları maksadiyle bedelsiz olarak başkalarının ikametına bırakılması;

2. Binaların mal sahiplerinin usul, fîru veya kardeşlerinin ikametına tahsis edilmesi (Usul, fîru ve kardeşlerden herbirinin ikametına birden fazla konut tahsis edilmiş ise bu konutların yalnız birisi hakkında emsal kira bedeli hesaplanmaz. Kardeşler evli ise eşlerden sadece biri için emsal kira bedeli hesaplanmaz.);

3. Mal sahibi ile birlikte akrabaların da aynı evde veya dairede ikamet etmesi.

4. Genel bütçeye dahil daireler ve katma bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyeler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan kiralamalarda.” Şeklinde tanımlanmıştır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 73’üncü maddesinde boş kalan gayrimenkullerin muhafazaları amacıyla bedelsiz olarak başkalarının ikametine bırakılması halinde emsal bedel hükümlerinin uygulanmayacağı keza gayrimenkulün mal sahiplerinin alt veya üst soyuna veya kardeşlerinin ikametine tahsis edilmesi halinde emsal kira bedeli uygulamasının hüküm ifade etmediği hususu belirtilmiştir.

Gayrimenkul Sermaye İradının kazancının tespit edebilmesi için hasıllattan indirebileceği giderler 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 74’üncü maddesinde tanımlanmıştır. Bu itibarla “Giderler” madde başlıklı 74’üncü maddede “Safi iradın bulunması için, 21’inci maddeye göre istisna edilen gayrisafi hasıllata isabet edenler hariç olmak üzere gayrisafi hasıllattan aşağıda yazılı giderler indirilir:

1. Kiraya veren tarafından ödenen aydınlatma, ısıtma, su ve asansör giderleri;
2. Kiraya verilen malların idaresi için yapılan ve gayrimenkulün ehemmiyeti ile mütenasip olan idare giderleri;
3. Kiraya verilen mal ve haklara müteallik sigorta giderleri;
4. Kiraya verilen mal ve haklar dolayısıyla yapılan ve bunlara sarf olunan borçların faizleri ile konut olarak kiraya verilen bir adet gayrimenkulün iktisap yılından itibaren beş yıl süre ile iktisap bedelinin % 5’i (İktisap bedelinin % 5’i tutarındaki bu indirim, sadece ilgili gayrimenkule ait hasıllata uygulanır. Ancak, indirilmeyen kısım 88’inci maddenin 3’üncü fıkrasının uygulanmasında gider fazlalığı sayılmaz),
5. Kiraya verilen mal ve haklar için ödenen vergi, resim, harç ve şerefiyelerle kiraya verenler tarafından ödenmiş olmak şartıyla belediyelere ödenen harcamalara iştirak payları;
6. Kiraya verilen mal ve haklar için ayrılan amortismanlar (Amortisman tabii değer, malum ise maliyet bedeli, malum değilse, bina ve arazi için vergi değeri, diğer mallar için Vergi Usul Kanununun 267’nci maddesinin 3’üncü sırasına göre tespit edilen emsal değeridir) ile kiraya veren tarafından yapılan ve gayrimenkulün iktisadi değerini artırıcı niteliği olan ısı yalıtımı ve enerji tasarrufu sağlamaya yönelik harcamalar (Bu harcamalar bir takvim yılı içinde Vergi Usul Kanununun 313 üncü maddesinde belirlenen tutarı aşmıyor ise maliyet olarak dikkate alınabilir.);
7. Kiraya verenin yaptığı onarım giderleri (Emlakın iktisadi değerini artıracak surette tevsii, tadili veya bunlara ilaveler yapılması için ihtiyar olunan giderler onarım gideri sayılmaz);
8. Kiraya verilen mal ve haklara ait bakım ve idame giderleri;
9. Kiraladıkları mal ve hakları kiraya verenlerin ödedikleri kiralalar ve diğer gerçek giderler;
10. Sahibi buldukları konutları kiraya verenlerin kira ile oturdukları konutun kira bedeli (kira indirimi gayri safi hasıllattan bu maddenin 1 ila 9 ve 11 numaralı bentlerinden yazılı giderler düşüldükten sonra, kalan miktar üzerinden yapılır; kiranın indirilemeyen kısmı 88’inci maddenin 3’üncü fıkrasının uygulanmasında gider fazlalığı sayılmaz);

11. Kiraya verilen mal ve haklarla ilgili olarak mukavelenameye kanuna veya ilama istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatlar.

Gayrimenkul sermaye mahiyetindeki mal ve hakların kısmen kiraya verilmesi halinde, yukarıda yazılı giderlerden yalnız bu kısma isabet edenler hasılatтан indirilebilir.

Mükellefler (hakları kiraya verenler hariç) diledikleri takdirde yukarıda yazılı giderlere karşılık olmak üzere hasılatlarından %15'ini götürü olarak indirebilirler. Götürü gider usulünü kabul edenler iki yıl geçmedikçe bu usulden dönemezler.

Bu madde hükmünün uygulanmasında para cezaları ve vergi cezaları hasılatтан gider olarak indirilemez.” Hükmü yer almaktadır.⁵

Yukarıda bahsi geçen madde gayrimenkul sermaye iradı elde eden gerçek kişilerin safi kazancının tespiti açısından çok önemli bir maddedir.

Gayrimenkul sermaye iradı sahibi gerçek kişiler bir takvim yılında elde etmiş oldukları para ve aylardan ilgili dönemde hasılatının % 15'i oranında bir götürü gider tutarı indirebilecek olup bu sisteme götürü gider uygulaması denilmektedir. Götürü gider uygulamasında mükelleflerin gayrimenkule ilişkin ilgili dönemde yapmış oldukları harcamalara ait herhangi bir belge saklama yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Gayrimenkul sermaye iradı sahibi gerçek kişiler bir takvim yılında elde etmiş oldukları para ve aylardan ilgili dönemde yapılan 74'üncü maddenin 1'inci fıkrasındaki gider tutarları indirilebilecek olup bu sisteme gerçek gider uygulaması denilmektedir. Gerçek gider uygulamasında mükellefler gayrimenkule ilişkin ilgili dönemde yapmış oldukları harcamalara ait tevsik edici belgeleri tarh zaman aşımı süresi sonuna kadar saklamalı ve istenildiğinde ibraz yükümlülüğüne uymalıdır.

Gerçek gider uygulamasında, mükellefler 74'üncü maddenin 1-2-3-5-6-7-8-9-11'inci bentlerinde yer alana giderleri öncelikle hasılatтан indirebilecektir. Akabinde 74'üncü maddenin 4 ve 10'uncu bentlerinde ki giderler hasılatтан indirebilecektir. Kanunun zımni olarak böyle bir ayrıma gitmesinin sebebi 74'üncü maddenin 1'inci fıkrasının 10'uncu bendindeki “kira indirimi gayri safi hasılatтан bu maddenin 1 ila 9 ve 11 numaralı bentlerinden yazılı giderler düşüldükten sonra, kalan miktar üzerinden yapılır; kiranın indirilemeyen kısmı 88'inci maddenin 3'üncü fıkrasının uygulanmasında gider fazlalığı sayılmaz.” Hükmüdür. Kiranın indirilemeyen kısmı 88'inci maddenin 3'üncü fıkrasının uygulanmasında gider fazlalığı sayılmayacağı hükmü 74'üncü maddenin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendinde de hüküm altına alındığı için öncelikle mükellefler 1-2-3-5-6-7-8-9-11'inci bentleri, akabinden 4 ve 10'uncu bentleri hasılatтан indirebilmelidir.

74'üncü maddenin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendinde “Kiraya verilen mal ve haklar dolayısıyla yapılan ve bunlara sarf olunan borçların faizleri ile konut olarak kiraya verilen bir adet gayrimenkulün iktisap yılından itibaren beş yıl süre ile iktisap bedelinin % 5'i” hükmü yer almaktadır. Söz konusu hüküm iki farklı gider türünden bahsetmektedir. Bunlardan biri kiraya verilen mal ve haklar dolayısıyla yapılan ve bu mal ve haklara ait olan borçların faizleridir. Bu

⁵ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 74'üncü maddesi hükmü çok kapsamlı olduğundan kurumumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumuzdaki uzmanlardan destek alınması rica olunur.

hükümden anlaşılması gereken gayrimenkulü iktisap için temin edilen krediye ilişkin işlemiş faiz tutarıdır.

Mezkur bendin devamında ise konut olarak kiraya verilen bir adet gayrimenkulün iktisap yılından itibaren beş yıl süre ile iktisap bedelinin % 5'inin hasılattan indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu hükümde dikkat edilmesi gereken nokta, işyeri olarak kiraya verilen gayrimenkulün iktisap bedelinin %5'inin hasılattan indirilemeyeceği, ya da bir mükellefe ait birden fazla konut olarak kiraya verilen gayrimenkulün sadece birine ait hasılattan iktisap bedelinin %5'inin gider olarak tenzilinin mümkün olduğudur. Mesken olarak kiraya verilen diğer konutlarda ise bu giderin indirilemeyeceğinin bilinmesi gerekmektedir.

74'ünca maddenin 1'inci fıkrasının 10'uncu bendinde "*Sahibi buldukları konutları kiraya verenlerin kira ile oturdukları konutun kira bedeli*" hükmü yer almaktadır. Söz konusu hükümden anlaşılacağı üzere, sahibi bulunduğu konutu kiraya verip, başkasına ait konuttan kiracı olan mükelleflerin, ödedikleri kira bedelleri de gerçek gider yönteminde hasılattan indirilebilecektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, başkasına ait konuta ödenen kira bedeli, mükellefin kendi konutundan elde ettiği kira gelirinden fazla ise; bu fazlalık gider fazlalığı sayılmayacaktır. Yani kısaca bu cümle, gayrimenkul sermaye iradının negatif olamayacağını anlatmaktadır. Gayrimenkul sermaye iradına ilişkin zararın, başka bir gelirin unsuruna ilişkin kardan mahsubunun mümkün olmayacağını göstermektedir.

Gayrimenkul sermaye iradıyla ilgili üzerinde durulması gereken son nokta ise, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "*Gayrimenkul ve Haklarda*" madde başlıklı 21'inci maddesidir. Söz konusu maddede "*Binaların mesken olarak kiraya verilmesinden bir takvim yılı içinde elde edilen hasılatın 7.000,00 Türk Lirası gelir vergisinden müstesnadır. İstisna haddi üzerinde hasılat elde edilip beyan edilmemesi veya eksik beyan edilmesi halinde, bu istisnadan yararlanılamaz.*

Ticari, zirai veya mesleki kazancını yıllık beyanname ile bildirmek mecburiyetinde olanlar ile istisna haddinin üzerinde hasılat elde edenlerden, beyanı gerekip gerekmediğine bakılmaksızın ayrı ayrı veya birlikte elde ettiği ücret, menkul sermaye iradı, gayrimenkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve iratlarının gayri safi tutarları toplamı 103 üncü maddede yazılı tarifinin üçüncü diliminde ücret gelirleri için yer alan tutarı aşanlar bu istisnadan faydalanamazlar." Hükmü yer almaktadır.

Söz konusu hükümden anlaşılması gereken gayrimenkulünü mesken olarak kiraya veren mükelleflerin bir takvim yılında elde etmiş oldukları hasılatın 7.000,00 TL'lik kısmının Gelir Vergisinden istisna olduğudur. Ancak kanun bu hükümde istisna uygulamasının da istisnalarını düzenlemiştir. Buna göre 7.000,00 TL'lik istisnadan yararlanamayacak olanlar; bir takvim yılında ayrı ayrı ya da birlikte 650.000,00 TL'den fazla ücret, menkul sermaye iradı, gayrimenkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve irat elde edenler ile Ticari, zirai veya mesleki kazancını yıllık beyanname ile bildirmek mecburiyetinde olanlardır.

Yani mükelleflerin ticari, zirai veya mesleki kazancı olması sebebiyle geliri yıllık beyanname ile beyan etmesi durumunda, gayrimenkul sermaye iradı istisnasından yararlanamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Bir diğer hüküm ise eğer bir mükellef 650.000,00 TL'den fazla ücret, menkul sermaye iradı, gayrimenkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve irat elde ediyorsa 7.000,00 TL'lik istisnadan yararlanamaz bakış açısıdır.

3.4. Menkul Sermaye İradı

Gelir Vergisi Kanunu uygulamasında gelirin 7 unsurundan biri olan Menkul Sermaye İradı mezkur kanunda "Sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkül sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradıdır.

Kaynağı ne olursa olsun aşağıda yazılı iratlar menkul sermaye iradı sayılır:

1. Her nevi hisse senetlerinin kâr payları (kurucu hisse senetleri ve diğer intifa hisse senetlerine verilen kâr payları ve pay sahiplerine hazırlık dönemi için faiz olarak veya başka adlarla yapılan her türlü ödemeler ile Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kâr payları ile konut finansmanı fonlarını temsilen ihraç edilen ipoteğe dayalı menkul kıymetlere ve varlık finansmanı fonlarını temsilen ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetlere ödenen faiz, kâr payı veya benzeri gelirler dahil.);

2. İştirak hisselerinden doğan kazançlar (Limited Şirket ortaklarının, iş ortaklıklarının ortakları ve komanditerlerin kâr payları ile kooperatiflerin dağıttıkları kazançlar bu zümreye dahildir. Kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları muamelelerden doğan kârların ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde tevzii, kazanç dağıtımını sayılmaz.)

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesindeki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde; Türkiye'de yerleşik gerçek kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kazançları dağıtılsın veya dağıtılmasın, iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren yıl itibarıyla dağıtılan kâr payı sayılır. Türkiye'de vergilendirilmiş kazancın iştirak tarafından sonradan dağıtılması durumunda, elde edilen kâr paylarının vergilendirilmiş kısmı bu tutardan indirilir.

Adi komandit şirketlerde komanditerlerin kâr payları, şirket kârının ilişkin bulunduğu takvim yılında elde edilmiş sayılır;

3. Kurumların idare Meclisi Başkan ve üyelerine verilen kar payları;

4. Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı,

5. Her nevi tahvil (ipotek finansmanı kuruluşları ve konut finansmanı kuruluşları tarafından ihraç edilen ipoteğe dayalı menkul kıymetler hariç ipotekli sermaye piyasası araçları, varlık teminatlı menkul kıymetler dahil) ve Hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi, Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetler ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından sağlanan gelirler (Döviz cinsinden yahut dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışları irat sayılmaz.);

6. Her nevi alacak faizleri (Adi, imtiyazlı, rehinli, senetli alacaklarla carî hesap alacaklarından doğan faizler ve kamu tüzelkişilerince borçlanılan ve senede bağlanmış olan meblağlar için ödenen faizler dahil.)

7. Mevduat faizleri (Bankalara, bankarlara, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılan vadeli, vadesiz paralara ödenen faizler, bunlar dışında kalan kişi ve kuruluşlardan devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların her ne şekilde ve ad altında olursa olsun toplanan paralara sağladıkları gelirler ve menfaatler ile bankalar ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasasında değerlendirilen paralara ödenen faizler de mevduat faizi sayılır.);

8. Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponların satışından elde edilen bedeller;

9. İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar;

10. Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri;

11. (3239 sayılı Kanunun 57'nci maddesiyle bent kaldırılmıştır.)

12. Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları.

13. (4842 sayılı Kanunun 37/1-e maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır Yürürlük; 24.04.2003)

14. Menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatler

15. Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından;

a) On yıldan az süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlara ödenen irat tutarları,

b) On yıl süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlar ile vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara ödenen irat tutarları.

16. Bireysel emeklilik sisteminden;

a) On yıldan az süreyle katkı payı ödeyerek ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan Devlet katkılarının ödemeye konu olan kısımlarına isabet eden irat tutarı dahil.),

b) On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (4632 sayılı Kanun kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan Devlet katkılarının ödemeye konu olan kısımlarına isabet eden irat tutarı dahil.),

c) Emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (4632 sayılı Kanun kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan Devlet katkılarının ödemeye konu olan kısımlarına isabet eden irat tutarı dahil.)."

"Bu maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinde yer alan irat tutarı; varsa fesih ve iştirak kesintisi indirilmeden önceki birikim tutarından, yatırıma yönlendirilen tutar indirilerek bulunur. Aynı fıkranın (16) numaralı bendinde yer alan irat tutarı; hak kazanılan Devlet katkısı ve getirileri dahil ödemeye konu toplam birikim tutarından, (varsa ertelenmiş giriş aidatı indirilmeksizin) ödenen katkı payları ve Devlet katkısının hak edilen kısmı indirilerek bulunur."

Yukarıda yazılı iratlar, bunları sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu takdirde, ticari kazancın tespitinde nazara alınır.

17. Yukarıdaki bentlerde sayılanlar dışında Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre ihraç edilen her türlü sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirler.

Yabancı para cinsinden yapılan katkı payı ödemelerinin yatırıldığı yabancı para cinsinden kurulan emeklilik yatırım fonlarından elde edilen irat tutarının tespitinde kur farkı dikkate alınmaz." Şeklinde dir.⁶

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu uygulaması Menkul Sermaye İradında öncelikle genel bir tanım yapmış, akabinde de bazı gelirlerin ayrıca menkul sermaye iradı olduğunu belirtmiştir. Bu itibarla menkul sermaye iradı; sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkül sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradıdır.

Mezkur maddenin devam eden fıkrasında da bazı gelirlerin de menkul sermaye iradı olduğu belirtilmiştir. Bunlar, Her nevi hisse senetlerinin kâr payları, iştirak hisselerinden doğan kazançlar, kurumların idare meclisi Başkan ve üyelerine verilen kar payları, alacak faizleri, mevduat faizleri, senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri, repo gelirleri vs... şeklinde çeşitlendirilebilir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "Safi İrat" madde başlıklı 78'nci maddesinde "Safi iradın bulunması için menkul sermaye iradından aşağıdaki giderler indirilir:

- 1. Depo etme ve sigorta ücretleri gibi menkul kıymetlerin muhafazası için yapılan giderler;*
- 2. Temettü hisseleri ile faizlerin tahsil giderleri (Şirket toplantılarına bizzat veya bilvekele iştirak gibi sermayenin idaresi için yapılan giderler irattan indirilmez);*
- 3. Menkul kıymetler ve bunların iratları için ödenen her türlü vergi, resim ve harçlar (gelir vergisi irattan indirilmez.)" Hükümü yer almaktadır.*

Bu bağlamda tıpkı gayrimenkul sermaye iradında olduğu gibi menkul sermaye iradı olarak elde edilen hasıllattan, menkul kıymeti depo etme, sigorta etme, tahsil etmek için verilen komisyonların hasıllattan indirileceği hüküm altına alınmıştır.

Menkul Sermaye İradıyla ilgili bir diğer önemli nokta ise "Menkul Sermaye İratlarında" madde başlıklı 22'nci maddedir. Söz konusu maddede "Sigorta süresi en az on yıl veya ömür boyu olan tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemelerin tamamı gelir vergisinden müstesnadır. Şu kadar ki; bu istisnadan yararlananların (bu maddenin (2) numaralı fıkrası kapsamında sigorta yaptıranlar dâhil) vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenler hariç

⁶ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesi hükmü çok kapsamlı olduğundan kurumumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumumuzdaki uzmanlardan destek alınması rica olunur.

olmak üzere, on yıl tamamlanmadan tek primli yıllık gelir sigortalarından ayrılmaları hâlinde, ayrılma tarihinde yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı üzerinden, 94 üncü maddenin birinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (a) alt bendine göre tevkifat yapılır. İrat tutarlarının tespitinde 75 inci maddede yer alan hükümlere uyulur.

2. 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (b) alt bendi ile aynı fıkranın (16) numaralı bendinin (c) alt bendi kapsamında yapılan ödemeleri, sigorta süresi on yıl ve üzeri veya ömür boyu olan tek primli yıllık gelir sigortalarına yatırımların, bu sigorta için yatırdıkları kısma tekabül eden ödemelerin içerdiği irat tutarları (4632 sayılı Kanun kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan Devlet katkılarının ödemeye konu olan kısımlarına isabet eden irat tutarı dâhil) gelir vergisinden müstesnadır. İstisna edilen tutarlar üzerinden 94 üncü maddenin birinci fıkrasının (15) ve (16) numaralı bentlerine göre tevkifat yapılmaz. Şu kadar ki; bu istisnadan yararlananların vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenler hariç olmak üzere, ödeme olarak on yıl tamamlanmadan tek primli yıllık gelir sigortalarından ayrılmaları hâlinde, bu fıkraya göre istisna edilen tutarlar üzerinden, ödemenin kaynağına göre 94 üncü maddenin birinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (a) alt bendi veya aynı fıkranın (16) numaralı bendinin (b) alt bendi için belirlenen oranlar dikkate alınarak tevkifat yapılır. İrat tutarlarının tespitinde 75 inci maddede yer alan hükümlere uyulur.

3. Tam mükellef kurumlardan elde edilen, 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde yazılı kâr paylarının yarısı gelir vergisinden müstesnadır. İstisna edilen tutar üzerinden 94 üncü madde uyarınca tevkifat yapılır ve tevkif edilen verginin tamamı, kâr payının yıllık beyanname ile beyan edilmesi durumunda yıllık beyanname üzerinden hesaplanan vergiden mahsup edilir.” Hükmü yer almaktadır.

22’nci maddenin 3’üncü fıkrası çok önemli olup, söz konusu fıkraya göre, 75’inci maddenin 2’nci fıkrasının 1, 2 ve 3’üncü bentlerinde yer alan Her nevi hisse senetlerinin kâr payları, iştirak hisselerinden doğan kazançlar, kurumların idare meclisi Başkan ve üyelerine verilen kar paylarının yarısının gelir vergisinden istisna edildiği, bu tür kazançların tamamı üzerinden tevkifat yapılacağı, eğer kazancın istisnadan arta kalan kısmı beyan edilecekse, yapılan tevkifatın tamamının hesaplanan vergiden mahsup edileceğidir.

Menkul sermaye iradıyla ilgili bir diğer önemli nokta ise, repo gelirleri, Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları, mevduat faizleri, menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatlerinin 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun Geçici 67’nci madde uyarınca tevkifata tabi tutulduğu ve tevkifata tabi tutulan gelir için beyanname verilmemesi, diğer gelirler için beyanname verilmiş olsa bile bu tür gelirlerin yıllık gelir vergisi beyannamesine dahil edilmemesi gerektiğidir.

4. DİĞER İNDİRİMLER

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun “Diğer İndirimler” madde başlıklı 89’uncu maddesinde; “Gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden aşağıdaki indirimler yapılabilir:

1. Beyan edilen gelirin %15’ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla (Bu şartın tespitinde işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ile 63 üncü maddenin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi ve bu bent kapsamında

indirim konusu yapılacak prim ödemelerinin toplam tutarı birlikte dikkate alınır.) mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin %50'si ile ölüm, kaza, hastalık, sağlık, (engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri (Sigortanın Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir emeklilik veya sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim kendi gelirlerinden indirilir.).

Cumhurbaşkanı bu bentte yer alan oranları yarısına kadar indirmeye, iki katına kadar artırmaya ve belirtilen haddi, asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir.

2. Beyan edilen gelirin % 10'unu aşmaması, Türkiye'de yapılması ve gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan gerçek veya tüzel kişilerden alınacak belgelerle tevsik edilmesi şartıyla, mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamaları (mükerrer 121 inci madde çerçevesinde eğitim ve sağlık harcamaları nedeniyle vergi indiriminden yararlanan ücretliler, aynı harcamalarını bu hükümden yararlanarak matrahlarından indiremezler).

3. Serbest meslek faaliyetinde bulunan engellilerin beyan edilen gelirlerine, 31 inci maddede yer alan esaslara göre hesaplanan yıllık indirim (Bu indirimden bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı ile hizmet erbabı (tevkifat matrahı dahil) da yararlanır.).

4. Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Cumhurbaşkanınca) vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10'unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar.

5. Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere bağışlanan okul, sağlık tesisi ve yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezi ile mülki idare amirlerinin izni ve denetimine tabi olarak yaptırılacak ibadethaneler ve Diyanet İşleri Başkanlığı denetiminde yaygın din eğitimi verilen tesislerin ve Gençlik ve Spor Bakanlığına ait gençlik merkezleri ile gençlik ve izcilik kamplarının inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynı bağış ve yardımların tamamı.

6. Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelinin tamamı.

7. Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler, kamu yararına çalışan dernekler, Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve bilimsel araştırma faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan ya da Kültür ve Turizm Bakanlığınca desteklenen veya desteklenmesi uygun görülen;

- a) *Kültür ve sanat faaliyetlerine ilişkin ticari olmayan ulusal veya uluslararası organizasyonların gerçekleştirilmesine,*
- b) *Ülkemizin uygarlık birikiminin kültürü, sanatı, tarihi, edebiyatı, mimarisi ve somut olmayan kültürel mirası ile ilgili veya ülke tanıtımına yönelik kitap, katalog, broşür, film, kaset, CD ve DVD gibi manyetik, elektronik ve bilişim teknolojisi yoluyla üretilenler de dahil olmak üzere görsel, işitsel veya basılı materyallerin hazırlanması, bunlarla ilgili derleme ve araştırmaların yayınlanması, yurt içinde ve yurt dışında dağıtımı ve tanıtımının sağlanmasına,*
- c) *Yazma ve nadir eserlerin korunması ve elektronik ortama aktarılması ile bu eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılmasına,*
- d) *2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işlerine,*
- e) *Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarına,*
- f) *Yurt dışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye'ye getirilmesi çalışmalarına,*
- g) *Kültür envanterinin oluşturulması çalışmalarına,*
- h) *2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınır kültür varlıkları ile güzel sanatlar, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki ürün ve eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılması ve güvenliklerinin sağlanmasına,*
- i) *Somut olmayan kültürel miras, güzel sanatlar, sinema, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki üretim ve etkinlikler ile bu alanlarda araştırma, eğitim veya uygulama merkezleri, atölye, stüdyo ve film platosu kurulması, bakım ve onarımı, her türlü araç ve teçhizatın tedariki ile film yapımına,*
- j) *Kütüphane, müze, sanat galerisi ve kültür merkezi ile sinema, tiyatro, opera, bale ve konser gibi kültürel ve sanatsal etkinliklerin sergilendiği tesislerin yapımı, onarımı veya modernizasyon çalışmalarına,*
- İlişkin harcamalar ile bu amaçla yapılan her türlü bağış ve yardımların % 100'ü Cumhurbaşkanı, bölgeler ve faaliyet türleri itibariyle bu oranı yarısına kadar indirmeye veya kanuni oranına kadar çıkarmaya yetkilidir).*
8. *3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 17.6.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının; amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'si.*
9. *(6728 sayılı kanunun 15 inci maddesiyle kaldırılan bent; Yürürlük 09.08.2016)(12)*
10. *Cumhurbaşkanınca başlatılan yardım kampanyalarına makbuz karşılığı yapılan aynı ve nakdî bağışların tamamı.*

11. İktisadi işletmeleri hariç, Türkiye Kızılay Derneğine ve Türkiye Yeşilay Cemiyetine makbuz karşılığı yapılan nakdi bağış ve yardımların tamamı.

12. Vergi Usul Kanununun 325/A maddesine göre girişim sermayesi fonu olarak ayrılan tutarların beyan edilen gelirin %10'unu aşmayan kısmı.

13. Türkiye'de yerleşmiş olmayan kişilerle, işyeri, kanuni ve iş merkezi yurt dışında bulunanlara Türkiye'de verilen ve münhasıran yurt dışında yararlanılan mimarlık, mühendislik, tasarım, yazılım, tıbbi raporlama, muhasebe kaydı tutma, çağrı merkezi, ürün testi, sertifikasyon, veri saklama, veri işleme, veri analizi ve ilgili bakanlıkların görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca belirlenen mesleki eğitim alanlarında faaliyette bulunan hizmet işletmeleri ile ilgili bakanlığın izni ve denetimine tabi olarak eğitim ve sağlık alanında faaliyet gösteren ve Türkiye'de yerleşmiş olmayan kişilere hizmet veren işletmelerin münhasıran bu faaliyetlerinden elde ettikleri kazancın %50'si. Bu indirimden yararlanılabilmesi için fatura veya benzeri belgenin yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmesi şarttır. Bu bentte yer alan oranı, hizmet alanları ve kazanç tutarları itibarıyla sifira kadar indirmeye veya %100'e kadar artırmaya Cumhurbaşkanı, bu bendin uygulamasına ve denetime ilişkin usul ve esasları belirlemeye ilgili bakanlıkların görüşünü almak suretiyle Maliye Bakanlığı yetkilidir.

14. 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanuna göre kurulan korumalı işyerlerinde istihdam edilen ve iş gücü piyasasına kazandırılmaları güç olan zihinsel veya ruhsal engelli çalışanlar için diğer kişi ve kurumlarca karşılanan tutar dâhil yapılan ücret ödemelerinin yıllık brüt tutarının yüzde 100'ü oranında korumalı işyeri indirimi (İndirim, her bir engelli çalışan için azami beş yıl süre ile uygulanır ve yıllık olarak indirilecek tutar, her bir engelli çalışan için asgari ücretin yıllık brüt tutarının yüzde 150'sini aşamaz.). Bu bentte yer alan oranı, engellilik derecelerine göre yüzde 150'ye kadar artırmaya veya tekrar kanuni oranına indirmeye Cumhurbaşkanı; bendin uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının görüşünü alarak Maliye Bakanlığı yetkilidir

Bağış ve yardımın nakden yapılmaması halinde, bağışlanan veya yardımın konusunu teşkil eden mal veya hakkın varsa mukayyet değeri, yoksa Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre Takdir Komisyonunca tespit edilecek değeri esas alınır.

15. (7338 sayılı Kanunun 5 inci maddesiyle yürürlükten kaldırılan bent; Yürürlük; 1.1.2021 tarihinden itibaren elde edilen kazançlara uygulanmak üzere 26.10.2021)

16. Tam mükellef gerçek kişilerin, 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanununun 225 inci maddesi kapsamında dolaylı temsilci olarak yetkili kılınan Posta İdaresi ya da hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler tarafından düzenlenen elektronik ticaret gümrük beyannamesiyle gerçekleştirdikleri mal ihracatı kapsamında elde ettikleri kazancın %50'si. Bu indirimden yararlanılabilmesi için bu kapsamda sayılan;

a) İhracattan kaynaklanan hasılatları toplamı yıllık 400.000 Türk lirasına kadar olanların, ilgili yılda kendilerinin sigortalı olması,

b) İhracattan kaynaklanan hasılatları toplamı yıllık 800.000 Türk lirasına kadar olanların, ilgili yılda kendilerinin sigortalı olması ve en az ortalama bir tam zamanlı ya da eş değer kısmi zamanlı işçi çalıştırması,

c) İhracattan kaynaklanan hasılatları toplamı yıllık 1.600.000 Türk lirasına kadar olanların, ilgili yılda kendilerinin sigortalı olması ve en az ortalama iki tam zamanlı ya da eş değer kısmi zamanlı işçi çalıştırması,

d) İhracattan kaynaklanan hasılatları toplamı yıllık 2.400.000 Türk lirasına kadar olanların, ilgili yılda kendilerinin sigortalı olması ve en az ortalama üç tam zamanlı ya da eş değer kısmi zamanlı işçi çalıştırması,

şarttır. (Bu bentte geçen sigortalı ibaresi 5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı sayılanları ifade eder.)

Cumhurbaşkanı bu bentte yer alan oran, tutar ve sayıları yarısına kadar indirmeye ve iki katına kadar artırmaya, Hazine ve Maliye Bakanlığı maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.” Hükmü yer almaktadır.⁷

89’uncu maddenin 1’inci fıkrasının 1’inci bendinde beyan edilen gelirin %15’ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin %50’si ile ölüm, kaza, hastalık, sağlık, (engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri (Sigortanın Türkiye’de kâin ve merkezi Türkiye’de bulunan bir emeklilik veya sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim kendi gelirlerinden indirilir.). hükmü yer almaktadır.

Bu hükme istinaden sigorta şirketinin Türkiye’de yerleşik ve merkezinin Türkiye’de bulunması şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ilişkin ödenen hayat sigortası primlerinin %50’sinin beyanname üzerinde beyan edilen gelirden indirilebileceği, ayrıca istinaden sigorta şirketinin Türkiye’de yerleşik ve merkezinin Türkiye’de bulunması şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ilişkin ödenen sağlık sigortası prim tutarlarının tamamı beyanname üzerinde beyan edilen gelirden indirilebilir.

Mezkur bentteki indirimlerin yapılabilmesi için, mükellefin kendisine, eşine ve küçük çocuğuna ilişkin hayat ve/veya sağlık sigortası prim borcunu ödemiş olmalı ve prim borcu gelirin beyan edileceği yılla ilgili olmalıdır.

89’uncu maddenin 1’inci fıkrasının 2’nci bendinde beyan edilen gelirin % 10’unu aşmaması, Türkiye’de yapılması ve gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan gerçek veya tüzel kişilerden alınacak belgelerle tevsik edilmesi şartıyla, mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamalarının beyanname üzerinde beyan edilen gelirden indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Mezkur bentteki indirim, mükelleflerin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ilişkin olması, Türkiye’de yapılması ve gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinden alınacak tevsik edici belgelerle tevsik edilmesi şartıyla beyan edilen gelirden indirilecektir.

⁷ 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 89’uncu maddesi hükmü çok kapsamlı olduğundan kurumumuzca önemli görülenler üzerinde durulacaktır. Açıklama istenilen hallerde kurumuzdaki uzmanlardan destek alınması rica olunur.

Özel üniversiteler Yüksek Öğretim Kanunu'nun 56'ncı maddesi uyarınca Kurumlar Vergisinden muaf tutulduğu için özel üniversitelere yapılan ödemeler bu kapsamda değerlendirilmeyecektir.

Bentte geçen eğitim harcaması, eğitim ve öğretim kurumları, anaokulu, kreş ve dershanelere eğitim amacıyla yapılan ödemeler ile eğitim amaçlı kurs ücretleri, okul servis ücretleri, kitap ve kırtasiye alımları için yapılan harcamalar ile öğrencilerin özel yurt ve pansiyonlarda kalmaları durumunda ödenen tutarlarını kapsamaktadır.

Ancak, eğitim kurumları ile yapılan sözleşmeler uyarınca bu kurumlarda öğrencilere yemek hizmeti veren gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinin bu hizmetlerinin eğitim hizmetinin bir parçası olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp, söz konusu yemek hizmetine ilişkin harcamalar eğitim gideri olarak kabul edilmeyecektir.

Yurtdışında gerçekleştirilen eğitim harcamaları ise, eğitim harcaması Türkiye'de gerçekleşmediği için Türkiye'de beyan edilen gelirden indirilemeyecektir.

Gelir İdaresi Başkanlığının vermiş olduğu özgelere istinaden Türkiye'de gerçekleştirilen yabancı dil kurslarına ödenen bedeller de beyan edilen gelirden indirilemeyecektir.

89'uncu maddenin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendinde genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10'unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların ilgili dönemde beyan edilen gelirden indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Bu bentte ve önceki bentlerde yer alan beyan edilen gelir kavram üzerinde durmak gerekir zira üzerinden indirim tutarı hesaplanacak tutar, beyan edilen gelirdir. Beyan edilen gelir zarar mahsubu dahil giderler düşüldükten sonraki (indirim ve istisnalar düşülmeden önceki) tutardır.

Bağış ve yardımların kurum kazancından indirilebilmesi için dikkat edilmesi gereken diğer hususlar ise aşağıdaki gibidir:

- Bağış ve yardım makbuz karşılığı olmalıdır.
- Bağışlama, tanımında da belirtildiği gibi karşılıksız yapılmalıdır. Örneğin kamu menfaatine yararlı bir derneğin kermesi için alınan biletin bu kapsamda kurum kazancından indirilmesi mümkün değildir.
- Bağış ve yardım, sadece ilgili olan dönem kazancında dikkate alınmalıdır. Kazancın olmaması halinde sonraki yıllara devreden bir hak değildir. Sadece kazanç varsa indirim konusu yapılabilir.
- Beyanname üzerinde ayrıca gösterilmelidir.

89'uncu maddenin 1'inci fıkrasının 5'inci bendinde genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere bağışlanan okul, sağlık tesisi ve yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, bakım ve (rehabilitasyon merkezi ile mülki idare amirlerinin izni ve

denetimine tabi olarak yaptırılacak ibadethaneler ve Diyanet İşleri Başkanlığı denetiminde yaygın din eğitimi verilen tesislerin ve Gençlik ve Spor Bakanlığına ait gençlik merkezleri ile gençlik ve izcilik kamplarının inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamının beyan edilen gelirden indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bent uyarınca yapılan bağış ve yardımların kanun kapsamında değerlendirilebilmesi için 89'uncu maddenin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendindeki şartları sağlaması gerekmektedir.

89'uncu maddenin 1'inci fıkrasının 10'uncu bendinde Cumhurbaşkanınca başlatılan yardım kampanyalarına makbuz karşılığı yapılan ayni ve nakdî bağışların tamamının beyan edilen gelirden indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bent uyarınca, ülkemizde ve dünyada meydana gelen deprem, tabii afet, genel salgın hastalık vs... için cumhurbaşkanlığınca başlatılan yardım kampanyalarına makbuz karşılığı yapılan bağışlar beyan edilen gelirden indirilebilecektir.

89'uncu maddenin 1'inci fıkrasının 11'inci bendinde iktisadi işletmeleri hariç, Türkiye Kızılay Derneğine ve Türkiye Yeşilay Cemiyetine makbuz karşılığı yapılan nakdi bağış ve yardımların tamamının beyan edilen gelirden indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bent hükmünden anlaşılacağı üzere, mükelleflerin Türkiye Kızılay Derneğine veya Türkiye Yeşilay Cemiyetine makbuz karşılığı yaptıkları bağışların tamamı beyan edilen gelirden indirilebilecektir. Ancak Kızılay Maden Suları ... A.Ş.'ye yapılan veya Yeşilay ... A.Ş.'ye yapılan bağış ve yardımlar ise bu bent kapsamında değerlendirilmeyecektir. Zira Kızılay Maden Suları ... A.Ş. ve Yeşilay ... A.Ş. artık iktisadi işletme mahiyetine bürünmüştür.

Bağış ve yardım yabancı para cinsinden yapılmış ise, yardımın yapıldığı tarihteki Merkez Bankası döviz alış kuruna göre hesaplanan TL tutarı dikkate alınmalıdır.

Bağış ve yardım ayni olarak yapıldıysa malın maliyet bedeli veya kayıtlı değeri dikkate alınacak, eğer bu bedeller yok ise takdir komisyonuna başvurulması gerekecektir.

Bağış ve yardımın, işletmenin aktifinden veya stokundan çekilerek bağışlanmış olması durumunda, mükelleflerin işletmeden çekip bağışladıkları değerler için fatura düzenlemesi; düzenlenen faturanın arka yüzüne faturada belirtilen değerlerin ilgili kuruluş tarafından bağış veya yardım olarak alındığına ilişkin serh konularak yetkili kişiler tarafından imzalanmış olması gerekmektedir.

Nakdi bağış, makbuz karşılığında ya da bu amaçla bankalarda açtırılan hesaplara yatırıldığına ilişkin banka dekontlarıyla belgelendirilmesi şartıyla kurum kazancından indirilebilir.

5. GELİRİN TOPLANMASI

5.1. Beyanname Çeşitleri

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "Beyanname Çeşitleri" madde başlıklı 84'üncü maddesinde; "Gelir Vergisi beyanları:

1. Yıllık;

2. Muhtasar;

3. Münferit;

Beyanname ile yapılır.

1. Yıllık beyanname, muhtelif kaynaklardan bir takvim yılı içinde elde edilen kazanç ve iratların bir araya getirilip toplanmasına ve bu suretle hesaplanan gelirin vergi dairesine bildirilmesine mahsustur.

Gelirin takvim yılının belli bir dönemine taalluk etmesi, beyannamenin yıllık vasfını değiştirmez.

2. Muhtasar beyanname, işverenler veya vergi tevkifatı yapan diğer kimseler tarafından kesilen vergilerin matrahları ile birlikte, toplu olarak vergi dairesine bildirmesine mahsustur.

3. Münferit beyanname, dar mükellefiyete tabi olanların yıllık beyanname ile bildirmeye mecbur olmadıkları kazanç ve iratlardan, vergisi tevkif suretiyle alınmamış olanların bildirilmesine mahsustur.” Hükümü yer almaktadır.

Bu itibarla farklı gelir unsurlarından bir takvim yılında elde edilen kazanç ve iratların toplanarak beyanı yıllık beyanname ile gerçekleşecektir.

Dar mükellefiyete tabi geçek kişilerin yıllık beyanname ile bildirmeye mecbur olmadıkları kazanç ve iratlarından tevkifata tabi tutulmayan kazanç ve iratlar münferit beyanname ile beyan edilir.

5.2. Toplama Yapılan ve Yapılmayan Haller

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun Gelirin Toplanması ve Beyan madde başlıklı 85'inci maddesinde “Mükellefler, ikinci maddede yazılı kaynaklardan bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratları için bu kanunda aksine hüküm olmadıkça yıllık beyanname verirler. Bu kanuna göre beyanı gereken gelirlerin yıllık beyannameye toplanması zorunludur.

Tacirlerle çiftçiler ve serbest meslek erbabı ticari, zirai ve mesleki faaliyetlerinden kazanç temin etmemiş olsalar bile, yıllık beyanname verirler. Bu hüküm şirketlerin faaliyet ve tasfiye dönemlerine şamil olmak üzere kollektif şirket ortakları ile komanditeler hakkında da uygulanır.

Yabancı memleketlerde elde edilen kazanç ve iratlar:

1. Mükellefin bunları Türkiye'de hesaplarına intikal ettirdiği yılda;

2. Türkiye'de hesaplara intikal ettirilmemesinin mükellefin iradesi dışındaki sebeplerden ileri geldiği tevsik olunan hallerde, mükellefin bunlara tasarruf edebildiği yılda;

Elde edilmiş sayılır.” Hükümü yer almaktadır.

Söz konusu madde hükmüne göre kural olarak mükellefler gelir unsurlarından herhangi birini elde etmeleri halinde bu gelirlerini kanunda aksine bir hüküm yoksa yıllık beyanname ile beyan ederler. Ancak kanunda aksine bir hüküm bulunması halinde ise istisnai hüküm uygulanacaktır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu bu maddeye istisnai hükmü Toplama Yapılmayan Haller madde başlıklı 86'ncı maddede belirtmiştir. Bu itibarla söz konusu madde "*Aşağıda belirtilen gelirler için yıllık beyanname verilmez, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.*

1. Tam mükellefiyette;

a) *Gerçek usulde vergilendirilmeyen ziraî kazançlar, bu Kanununun 75 inci maddesinin (15) ve (16) numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratları, kazanç ve iratların istisna hadleri içinde kalan kısmı,*

b) *Tek işverenden alınmış ve tevkif suretiyle vergilendirilmiş 103 üncü maddede yazılı tarifenin dördüncü gelir diliminde yer alan tutarı aşmayan ücretler (birden fazla işverenden ücret almakla beraber, birinciden sonraki işverenden aldıkları ücretlerinin toplamı, 103 üncü maddede yazılı tarifenin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı ve birinci işverenden alınan dâhil ücret gelirleri toplamı 103 üncü maddede yazılı tarifenin dördüncü gelir diliminde yer alan tutarı aşmayan mükelleflerin, tamamı tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretleri dâhil),*

c) *Vergiye tâbi gelir toplamının [(a) ve (b) bentlerinde belirtilenler hariç] 103 üncü maddede yazılı tarifenin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı aşmaması koşuluyla, Türkiye'de tevkifata tâbi tutulmuş olan; birden fazla işverenden elde edilen ücretler, menkul sermaye iratları ve gayrimenkul sermaye iratları,*

d) *Bir takvim yılı içinde elde edilen ve toplamı 2.400,00 Türk Lirasını aşmayan, tevkifata ve istisna uygulamasına konu olmayan menkul ve gayrimenkul sermaye iratları.*

2. *Dar mükellefiyette, tamamı Türkiye'de tevkif suretiyle vergilendirilmiş olan; ücretler, serbest meslek kazançları, menkul ve gayrimenkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratlar."* Şeklindedir.

Söz konusu kanun hükmüne göre gerçek usulde vergilendirilmeyen ziraî kazanç sahipleri, tek işverenden ücret alan ücretliler, birden fazla işverenden ücret alıp birden sonraki işverenlerden 53.000,00 TL'den daha az ücret alan ücretliler, tevkifata tabi tutulmuş ve 2.600,00 TL'nin altında yer alan iskonto faizi elde eden menkul sermaye iradı elde edenler, alacak faizleri elde eden menkul sermaye iradı elde edenler gelirlerini beyan etmeyeceklerdir.

6. VERGİYE UYUMLU MÜKELLEFLERE VERGİ İNDİRİMİ

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "*Vergiye Uyumlu Mükelleflere Vergi İndirimi*" madde başlıklı Mükerrer 121'inci maddesi hükmü "*Ticari, ziraî veya mesleki faaliyeti nedeniyle gelir vergisi mükellefi olanlar ile kurumlar vergisi mükelleflerinden (finans ve bankacılık sektörlerinde faaliyet gösterenler, sigorta ve reasürans şirketleri ile emeklilik şirketleri ve emeklilik yatırım fonları hariç olmak üzere), bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen şartları taşıyanların yıllık gelir veya kurumlar vergisi beyannamelelerinden hesaplanan verginin*

%5'i, ödenmesi gereken gelir veya kurumlar vergisinden indirilir. Şu kadar ki hesaplanan indirim tutarı, her hâl ve takdirde 1.500.000,00 Türk lirasından fazla olamaz. İndirilecek tutarın ödenmesi gereken vergiden fazla olması durumunda kalan tutar, yıllık gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihi izleyen bir tam yıl içinde mükellefin beyanı üzerine tahakkuk eden diğer vergilerinden mahsup edilebilir. Bu süre içinde mahsup edilemeyen tutarlar red ve iade edilmez. Gelir vergisi mükelleflerinin yararlanacağı indirim tutarı, ticari, zirai veya mesleki faaliyet nedeniyle beyan edilen kazançların toplam gelir vergisi matrahı içerisindeki oranı dikkate alınmak suretiyle hesaplanan gelir vergisi esas alınarak tespit edilir.

... ” Şeklinde dir.

Mez kur maddenin devamında bu hükümden yararlanabilmenin diğer şartları sayılmış olup, “indirim in hesaplanacağı beyannamenin ait olduğu yıl ile bu yıldan önceki son iki yıla ait vergi beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş (Kanuni süresinde verilen bir beyannameye ilişkin olarak kanuni süresinden sonra düzeltme amacıyla veya pişmanlıkla verilen beyannameler bu şartın ihlali sayılmaz.) olması,

(1) numaralı bentte belirtilen süre içerisinde kesinleşmiş olması koşuluyla vergi beyannamelerindeki vergi türleri itibarıyla ikmalen, re'sen veya idarece yapılmış bir tarhiyat bulunmaması (Kesinleşen tarhiyatların, indirim in hesaplanacağı beyannamenin ait olduğu yıl için geçerli olan, birinci fıkradaki indirim tutar sınırının %1'ini aşmaması durumunda bu şart ihlal edilmiş sayılmaz.),

İndirim in hesaplanacağı beyannamenin verildiği tarih itibarıyla, (1) numaralı bent kapsamındaki vergi beyannameleri üzerine tahakkuk eden vergilerin ödenmiş olması (Ödemenin, ilgili mevzuatı gereği istenilen bilgi ve belgelerin tam ve eksiksiz olarak ibraz edilmiş olması koşuluyla, vergi kanunları gereği doğan iade alacaklarından mahsuben yapılmış olması ve indirimden yararlanıldıktan sonra söz konusu iade alacağı tutarının mahsuben ödemesi talep edilen vergi borcu tutarının altına düşmesi hâlinde, eksik ödenmiş duruma gelen vergilerin mahsuben ödenmek istenilen tutarın %10'unu aşmaması kaydıyla, eksik ödenmiş vergiler dolayısıyla veya vergi kanunları gereğince, tecil edilerek belirlenen şartların gerçekleşmesine bağlı olarak terkin edilecek vergilerin, şartların sağlanamaması hâlinde kanunlarında belirlenen tecil süresinin sonunu takip eden onbeşinci günün bitimine kadar ödenmesi şartıyla, bu şart ihlal edilmiş sayılmaz.), ayrıca, vergi aslı (vergi cezaları ile fer'i alacaklar dâhil) 1.000 Türk lirasının üzerinde vadesi geçmiş borcunun bulunmaması,

şarttır.” Hükümü yer almaktadır.

Yukarıdaki şartlardan anlaşılacağı üzere, indirilecek tutarın ödenmesi gereken vergiden fazla olması durumunda kalan tutar, yıllık gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihi izleyen bir tam yıl içinde mükellefin beyanı üzerine tahakkuk eden diğer vergilerinden mahsup edilebilir. Bu süre içinde mahsup edilemeyen tutarlar red ve iade edilmeyecektir.

Vergi indiriminden yararlanan mükelleflerin, öngörülen şartları taşımadığının sonradan tespiti hâlinde ilgili vergilendirme döneminde indirim uygulaması dolayısıyla ödenmeyen vergiler, vergi ziyayı cezası uygulanmaksızın tarh edilecektir.

Vergi indiriminden yararlanabilmek için sadece gelir veya kurumlar vergisi beyannamelerinin değil, geçici vergi beyannameleri, muhtasar, muhtasar ve prim hizmet beyannameleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı vergi dairelerine verilmesi gereken katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi beyannamelerinin yasal süresinde verilmesi ve bu beyannameler üzerine tahakkuk eden bütün vergilerin de vergi indiriminin hesaplanacağı gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği tarihte ödenmiş olması gerekmektedir.